

22. Cahit Sıtkı Tarancı'nın Sanat, Estetik ve Şiir Anlayışı Işığında Ölüm İzlekli Şiirleri¹

Mehmet EREN²

APA: Eren, M. (2024). Cahit Sıtkı Tarancı'nın Sanat, Estetik ve Şiir Anlayışı Işığında Ölüm İzlekli Şiirleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö15), 424-442. **DOI:** <https://zenodo.org/record/13823984>

Öz

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önemli şairleri arasında yer alan Cahit Sıtkı Tarancı, şiirin yanında mektup, eleştiri ve deneme gibi türlerde yazılar kaleme alır. Cahit Sıtkı, yaşadığı ve yazdığı dönem içerisinde herhangi bir edebî topluluk ya da akıma dâhil olmadan kendine has bir üslup geliştirir. Özgünlüğünü şiirden yana kazanan Cahit Sıtkı, sadece şiir yazmakla kalmaz, ayrıca şiir üzerine düşünerek şiir sanatının nasıl olması gerektiği üzerine fikirler beyan eder. Cahit Sıtkı, şair kimliğini, şiir bilgisini, sanat ve estetik anlayışıyla birleştirerek şiir sanatını ortaya koyar. Şair, şiirlerini kendi yaşamından hareketle şekillendirir, ancak dış dünyaya da duyarsız kalmaz. Ayrıca şiirle yaşam arasındaki kopmaz ilişkiyi duru bir Türkçeye anlatır. Şiirlerinin izleği yaşama sevgisi, insan sevgisi, aşk, kadın, tabiat, yalnızlık, geçmişe özlem, kaçış, bohem, sıkıntı, bunalım ve ölüm üzerine kuruludur. Bu çalışmada Tarancı'nın sanat, estetik ve şiir anlayışı hem kendi hem de araştırmacıların düşüncelerinden hareketle açıklanarak şiirini nasıl ortaya çıkardığı ifade edilmiştir. Çalışmada Tarancı'nın sanata ve sanatçıya yüklediği görevler kendi şiirleri üzerinden de yorumlanarak açığa çıkarılmıştır. Şiiri hayatının tek değeri, umudu ve kurtuluşu olarak gören Tarancı'nın, şiirlerinde ölüm izleği üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiş ve şiirleri bu çerçevede çözümlenmiştir. Tarancı ile bütünleşmiş bir yapıda işlenen ölüm izleğinin doğrudan ve dolaylı olarak şiirlerine yansıdığı belirtilerek şairin ölüme yüklediği anlamlar şiirlerinden örneklerle açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Cahit Sıtkı Tarancı, sanat, estetik, şiir, ölüm izleği.

¹ **Beyan (Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Etik İzni: Etik izin gerektiren bir çalışma değildir.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – İthenticate / Oran: %24

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 09.08.2024-**Kabul Tarihi:** 20.09.2024-**Yayın Tarihi:** 21.09.2024; **DOI:** <https://zenodo.org/record/13823984>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Doktora Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı / PhD Student, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature (Ankara, Türkiye), mehmetterenn33@gmail.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0003-3787-8223>, **ROR ID:** <https://ror.org/051yem72>, **ISNI:** 0000 0004 0454 9762, **Crossref Funder ID:** 501100014801

Cahit Sıtkı Tarancı's Death-Themed Poems in the Light of Her Understanding of Art, Aesthetics and Poetry³

Abstract

Cahit Sıtkı Tarancı, one of the important poets of Turkish literature in the Republican period, writes in addition to poetry, letters, criticism and essays. Cahit Sıtkı developed his own style during the period in which he lived and wrote, without being affiliated with any literary community or movement. Cahit Sıtkı, who gained his originality in poetry, not only writes poetry, but also thinks about poetry and expresses ideas on how the art of poetry should be. Cahit Sıtkı reveals the art of poetry by combining his poet identity, knowledge of poetry with his understanding of art and aesthetics. The poet shapes his poems based on his own life, but he is not insensitive to the outside world. Moreover, it explains the inseparable relationship between poetry and life in clear Turkish. The theme of his poems is based on the love of life, human love, love, women, nature, loneliness, longing for the past, escape, bohemian, distress, depression and death. In this study, Tarancı's understanding of art, aesthetics and poetry is explained based on both his own and the thoughts of researchers and how he created his poetry is expressed. In the study, the duties that Tarancı imposes on art and the artist are revealed by interpreting them through his own poems. It has been determined that Tarancı, who sees poetry as the only value, hope and salvation of his life, focuses on the theme of death in his poems and his poems are analyzed within this framework. It is stated that the theme of death, which is handled in a structure integrated with Tarancı, is directly and indirectly reflected in his poems, and the meanings that the poet attributes to death are explained with examples from his poems.

Keywords: Cahit Sıtkı Tarancı, art, aesthetics, poetry, the theme of death.

³ **Statement (Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Ethics Approval: It is not a study that requires ethical permission.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received –Ithenticatge, Rate: %24

Ethics Complaint: editor@rumelide.

Article Type: Research article, Article Registration Date: 09.08.2024-Acceptance Date: 20.09.2024-Publication Date: 21.09.2024; **DOI:** <https://zenodo.org/record/13823984>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Sanat, Estetik, Şiir ve Cahit Sıtkı Tarancı

Sanatın kökeni çok eskiye dayanır. İnsanoğlu, geçmişten günümüze sanatla iç içe olmuştur. Sanatın insanla birlikte ilerlemesi ve insan eliyle bir uğraş haline gelmesi onu, vazgeçilmez bir bilim yapmıştır. Sanatın ya da sanat yapıtının her şeyden önce tasarlanmış bir şey olması gerekir. Önce aklı, daha sonra doğanın varlığını kabullenmiş olması gerekmektedir. Sanat, büyümlü bir gerçekliğe sahiptir. Fischer, “özündeki büyüden yoksun oldu mu sanat sanat olmaktan çıkar.” (Fischer, 2017: 29) der. Sanat, salt özünde taşıdığı büyüden dolayı toplum için gereklidir. Sanat kendisine bir görev üstlenir. Bu görev; “her zaman insanı bütünlüğü içinde heyecanlandırmak, kendisini bir başkasının yaşamı ile bir görebilmesini, başkalarında kendisinin olabilecek yaşantıları benimsemesini sağlamaktır.” (Fischer, 2017: 29). Bu yüzden sanat; insanın dünyayı tanıyıp anlamlandırması ve değıştirmesi için gereklidir.

Sanat, büyümlü bir araç olarak insanın doğaya üstünlük sağlamasına ve toplumsal ilişkilerin gelişmesine fayda sağlar. Sanatın toplumsallaşması dil sayesinde gerçekleşir. Sanat, dil sayesinde kendisini var eder. Dolayısıyla sanat ve sanatçı, dil sayesinde toplumun bir parçası haline gelir.

Sanatçı tarafından işlenen sanat/nesne, ortaya sanat yapıtını çıkarır. Lenoir *Sanat Yapıtı* eserinde Binkley'den aldığı sanat yapıtı tanımlamasında şunu ifade eder: “Sanat yapıtı basit olarak bir (sanatsal) ‘parça’dır, sanat uygulamaları alanındaki uzlaşılarda özgüllük kazanmış bir kendiliktir.” Lenoir, sanatçıyı; “insanların beğenisine sunulmak üzere sanatsal ‘parça’lar öneren bir kültür girişimine adanmış kişi” olarak tanımlar. (Lenoir, 2002: 12-13). Sanatçı, teknik ustalığıyla, bilinç ve becerisiyle toplum içinde farklı bir konuma sahiptir.

“Sanatçı, insanlığın dışı vurmaya beceremediği duyguları dile getirme ihtiyacını duyan kişidir ve bunu eseriyle gerçekleştirir.” (Gasset, 2012: 9). Sanatçı, sadece doğadaki nesnelere gerçekte ne olduklarını insanogluna sunmakla kalmaz, ayrıca dünyayı bütünlüklü bir yapıda inceleyip sanatın büyümlü gücünü gözler önüne serer. Lenoir, *Sanat Yapıtı* eserinde Arendt'in sanat ve estetik görüşünde şiir türüne değinir. Ona göre, “şiir, düşüncenin yarattığı tüm nesnelere arasında, düşünceye en yakın olanıdır ve nesne özelliğini tüm öteki sanat yapıtlarından daha az taşır.” (Lenoir, 2002: 117). Malzemesi dil olan şiiri, tüm diğer sanatlar içerisinde en insanî olan ve kendisini esinleyen düşünceye en yakın sanat olduğunu ifade eder.

Türk edebiyatının önemli şairleri arasında yer alan Cahit Sıtkı Tarancı, şiiri hayatının odak noktasına yerleştirir. Bir sanatçı olarak Cahit Sıtkı Tarancı, şiir yazmaya çok genç yaşta başlar. Edebiyata başlama serüveninde okuduğu Fransız okulunun, annesinden uzakta olmasının ve hastalıklı ruh durumunun etkisi büyüktür. “Cahit Sıtkı kendinden önceki bütün tesirlere açık, Fransız şiirini iyi tanıyan ve Türkçenin en güzel şiirlerini yazarak, geleceğin şiir okuyucusunu memnun etmekle kendisini görevli sayan bir şairdir (Enginün, 2019: 82). Şairin şiir sanatının gelişiminde Corneille, Racine, Moliere, Lamartine ve Baudelaire'nin şiirleri ve hayat görüşlerinin önemle ölçüde etkisi vardır. Şiirlerinin konusu genel olarak şunlardır; yaşama sevgisi, aşk, kadın, insan sevgisi, tabiat, yalnızlık, geçmişe özlem, ötelere çağırısı ve kaçış, kötümserlik, bohem, sıkıntı, bunalım, ölüm. “Cahit Sıtkı'nın ilk dönem şiirlerinde (1930-1936) kendine bu dünyada yer edinemeyen huzursuz bir ruhun; “tükeniş”, “lambanın sönmesi” ve “karanlıkta kaybolmak” gibi kesin ve belirsiz bir son şeklinde tasavvur ettiği ölüm, şairin iç dünyasında bütün hayatı boyunca sürecek ve şiirlerinde sürekli dönüşlerle ilhamını kamçılacak – kendiliğinden- bir obsession fikri oluşturacaktır. (Korkmaz, 2014: 234)”.

Cahit Sıtkı, şiir yazmanın yanında mektup, eleştiri ve deneme gibi türlerde de yazılar kaleme almıştır.

Onun sanat ve estetik üzerine düşüncelerini daha çok bu türlerde görürüz. Şiir sanatını iyi bilen, üzerine düşünen, yaşamıyla özdeşleştiren bir şair olarak Cahit Sıtkı'nın sanat/şiir hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Sanat, şiir benim için bir teselli vesilesi, bir kurtuluş kapısıdır. Ona dört elle sarılmadığım tabii bir neticedir. Tutduğum yegâne dal. Bu da kırılırsa ben ne olurum Nihal Abla! Buna herkesten fazla bir hamiyet, bir ehemmiyet atfedişimde haklı değil miyim? İş olsun diye, alay kabilinden, eğlence kabilinden şiir yazan delikanlıların haddi hesabı yok. Muvaffak olamamalarının sebebi meydandadır. Kendi kendilerini yazılarına koymuyorlar. Yazıları ile kendileri arasında hiçbir akrabalık, dostluk, yakınlık yoktur. Hâlbuki sanatkar ile eser yekvücut olmalıdır. Bütün kıymet, güzellik burada. (Tarancı, 1989: 31).

Şair, bir konuşmasında kendisine yöneltilen “Şiir nedir?” sorununı şu ifadelerle cevaplandırır: “Edebiyat yapmayı, büyük söz etmeyi sevenler için şiir ne değildir ki! Şiir bir çılgıktır, bir ilanı aşktır, sallanan bir yumruktur, bir umuttur, bir kurtuluştur vb...” (Tarancı, 2012: 33). Şiir, bireyin duygusunu yansıttığı, dili ruhla birleştirme sanatı olarak tanımlanabilir. Nitekim Tarancı'nın ısrarla durduğu hususlara Veysel Çolak da dikkat çekmektedir. Çolak, tarihin en güçlü belgelerinin şiirsel imgelemde saklı olduğunu belirtir. Çolak'a göre, şiir yazmak; özleneni, isteneni, tasarlanana; o an olmayanı sözcüğe ve sözcüklerin diyalektik toplamına dönüştürme eylemliliğidir. (Çolak, 2009: 17). Çolak, şiirin sözcük ve sözcüğün diyalektik toplamıyla anlam kazandığı ifade eder. Şiir, bu yönüyle diğer edebî türlerden farklılık arz etmektedir. Bu farklılık şiir türünde kullanılan dilden kaynaklanır. Çolak'ın dil ve şiir görüşüyle ilintili olarak Ünsal Özünlü de benzer bir bakış açısı ortaya koyar. Özünlü, şiir dilinin olağan dilden değişik olduğunu birkaç nedenle açıklar: Şiir türünün düzyazıya göre daha az yer kaplaması, şiirde söylenen sözlerin ileride kolayca yinelenebileceği kadar hem basit hem de herkesin kolayca yaratamayacağı kadar özgün ve bileşik olması, şairin, okurun ya da dinleyicinin dikkatini ilk anda çekmek zorunda olması bu türü diğer türden farklı kılan bazı nedenlerdir. (Özünlü, 2001: 73).

Dil ve anlam yan yana ilerleyerek bir bütünlük oluşturur ve şiiri ortaya çıkarır. Ancak Tarancı, şiirin sadece dil ve anlam ile ortaya konamayacağını ifade eder. Şair, şiiri ortaya çıkaran sanatçıya da belli görevler yükler. Cahit Sıtkı, şiir yazmanın yanında sanat eserini ortaya çıkaran, onu topluma kazandıran ve böylece kalıcılık sağlayan sanatçının nasıl olması gerektiğini de açıklar:

Nihal sana çok mühim bir nasihat: Yapmacıktan daima sakın... Bazı adamlar yazılarında koyu bir ısraptan, karanlık bir ümitsizlikten bahsederler, hâlbuki hayatlarında daima mesut olmuşlar, daima gülmüşlerdir. Kıymetin kol kola yürüdüğü kardeş samimiyettir. Mesela ben şiirlerimde gülmekten, neşeden, bahardan, bülbülden, gülden bahsetsem yalan söylemiş olurum. Onların bir kıymeti olmaz.

İnsanın her yazısı kendinden, benliğinden bir parça olmalı, nasıl ki bir kuşun kanatlarından bir tüy koparabilirsin, bir çuval parçası değil. Bu tüy ile kuş arasında ne kadar sıkı bir münasebet varsa yazılar ile muharririn arasında da öyle bir münasebet olmalı... (Tarancı, 1989: 35-36).

Cahit Sıtkı'ya göre, şiire şiir özelliğini kazandırmak için öncelikle samimiyet ve şairin kendi iç dünyasını olduğu gibi yansıtmaya gerekir. Şiirin eyleme öykünen bir anlatı olması, şairin yaşamından izler sunması, olanı imge ve simgelerle olduğu gibi gerçeği yansıtmaya şeklide anlatması gereklidir. Cahit Sıtkı, bir şiirin sanat eseri olabilmesi için şairin samimiyetle duygu ve düşüncesinden kopmadan olanı doğru veya tutarlı bir şekilde anlatması gerektiğine inanır.

Cahit Sıtkı, şiir sanatının estetik bir değere ulaşmasını hayatla özdeşleştirir. Özellikle Ziya Osman Saba'ya yazdığı mektuplarında bunu açık bir şekilde ifade eder: “İstiyorum ki, her şiirde bütün bir hayat tecelli etsin. Hissolunsun ki, şair onu yazarken, göğsünden bir şeyler koparmış ve o şiirin içerisine koymuş... İşte senin şiirlerinde bu vardır Ziyacığım.” (Tarancı, 2007: 60). Cahit Sıtkı, sanatçıya görevler yükler. Şair, şiirlerini öyle içtenlikli bir şekilde yazmalıdır ki okur, bunun farkına varmalıdır.

“Göğsünden bir şeyler koparmış, şiirin içine koymuş” ifadesi bunun açık göstergesidir.

Cahit Sıtkı, şiire öğrencilik yıllarında başlayan, geleneği reddetmeyen bunun yanında Fransız şiirinden de etkilenen bir şairdir. Şiirlerini sade ve duru bir dille yazmıştır. Şiiri, “kelimelerle güzel şekilleri kurma sanatı”, şairi de, bu “sanatı bilen adam” diye tanımlar. (Kuşlu, 1949: 49). Birçok konu ve temada şiirler yazsa da “ölüm” temalı şiirleri adeta şairle bütünleşmiştir. “Ölüm karşısında büyük acılar yaşayan Cahit Sıtkı Tarancı’nın en güçlü izleği, şiirlerindeki insan kadrosunun dinmek bilmeyen atılımlarla yöneldiği ve çelik kancalarla bağlı olduğu yaşama sevincidir.” (Korkmaz, 2012: 297). Tarancı, ölüm korkusunu her an ensesinde hisseden bir şairdir, ancak onu hayata bağlayan yaşama sevincidir.

Şairin içinde yaşadığı buhranlı ve bohemli zamanlar, şiirinin konularını belirlemiştir. Şiirlerinde yoğun bir şekilde kullandığı izlek, ölüm izleğidir. Bütün şiirlerine konu olan bu kaçınılmaz sonun en net görüntüsü *Otuz Beş Yaş* şiirinde yankı bulur. Hayatın yaşamaya değer olduğunu vurgulayarak ölüm korkusunu birçok şiirinde işler. Cahit Sıtkı Tarancı’nın ilk şiirlerindeki kötümser ve karamsar atmosfer, onun yaşamının huzursuzluğunu ifade eder. Tarancı’nın ilk dönem şiirlerinde görünen bu huzursuzluk, iç dünya ve dış dünya arasındaki duygusal kopukluklardan dolaydır. Tarancı’da duygusal kopukluğa sebep olan unsurlar, gerek içinde yaşadığı zaman gerekse iç dünyasında yaşadığı yalnızlıktır. İçinde yaşadığı çevrede kendini konumlandıramamak, onu yalnızlık ve yabancılaşmaya itmektir. Çevreye karşı duyulan olumsuz hava bireyin içsel edimine de etki eder. Bu sebepten Cahit Sıtkı Tarancı’nın bazı şiirlerinde, yaşadığı içsel buhran hem ölüm izleği ile hem de karamsar ve kötümser duygu durumuyla sunulmuştur. Şairin yaşama sevinci, ölüm gibi kaçınılmaz bir sonla biteceği korkusu bütün şiirlerinde ölüm izleğini ön plana çıkarmıştır.

Cahit Sıtkı Tarancı’nın Şiirlerinde Ölüm İzleği ve Ölüme Yüklenen Anlamlar

Kaçınılmaz son olarak nitelendirilen ölüm, insanın yaşam fonksiyonlarının sona ermesi olarak tanımlanabilir. Ölüm olgusu, nihai sondur. “Ölüm hemen her bilim dalında ele alınmış, incelenmiş ve tanımlanmıştır. Ölüme ilişkin biyolojik, psikolojik, sosyolojik, hukuki, teolojik vb. açılardan çeşitli açıklamalar ve tartışmalar bulunmaktadır.” (Burcu ve Akalın, 2008: 31). Bu tartışmaların yürütüldüğü bilim dallarından biri de edebiyattır. Yazarlar ve şairler, anlatılarının satır aralarında ölüme sıklıkla yer verirler. Ancak bazı durumlarda ölüm doğrudan verilmez, ölümü çağrıştıran simge, sembol ve metaforlar devreye girer. Yaşam ve ölüm zıtlığı insan yaşamının özüdür. Takiyettin Mengüşoğlu, yaşamı; “duraklama, dinme tanımayan bir akıştır” (Mengüşoğlu, 2015: 20) diye tanımlasa da ölüm bu akışı durduran nihai sondur. Nihai son olan ölümü şiirlerinde en çok işleyen şairlerden biri Cahit Sıtkı Tarancı’dır. Tarancı’nın şiirlerinde “ölüm, ölüm gerçeği ve ölüm korkusu” büyük yer kaplar. Şairin hemen her şiiri doğrudan ya da dolaylı olarak ölümü çağrıştıır. Cahit Sıtkı, hayatın tüm yönlerini yaşayan, gören ve hisseden biridir. Şair, şiirlerinde yaşama sevincini ve ölüm gerçeğini sıklıkla kullanır. Ancak ölüm olgusu şairin iç dünyasında bir saplantıya dönüşür ve hemen her şiiri içerisinde ölümü barındırır.

Şairin *Otuz Beş Yaş* şiiri, Türk edebiyatının kült şiirleri arasında yer alır. Bu şiiri, buhranlı günlerin, kopmuşluğun, zamanın getirdiği artan yalnızlığın mutsuzluğa sürüklediğini anlattığı bir şiirdir. Şaire göre, insanın ömründe “otuz beş yaş” önemli bir eşiktir. Bu açıdan şiirin başlığı birçok konuya temas etmektedir. Hem yaş/ömür hem de yaşanmışlıkları içerisinde barındıran “otuz beş yaş”, şairin yaratıcı muhayyilesinde bireyin dünden bugüne ruhsal ve fiziksel değişimlerine işaret eder. İnsanın gençlik yıllarındaki iç dinamiği gün geçtikçe azalır. Bu dinamiklik yerini zamanla sıkıntılara bırakır. Geçen günlere yapılan yakarışlar hiçsizleşir.

İnsanoğlunun hiçbir şekilde gücü yetmediği iki önemli unsur zaman ve ölümdür. Tarancı'nın ölüme olan yaklaşımı psikoterapist İrvin Yalom'un görüşleriyle de benzerlik göstermektedir. Yalom, *Varoluşçu Psikoterapi* eserinde ölüm kavramını en nihai kaygı olarak görür. "Hayat ve ölüm birbirine bağımlıdır; aynı anda vardır, birbirlerine ardışık olarak değil; ölüm, hayatın perdesi ardında sürekli olarak sesini duyurmakta ve yaşantı ve davranış üzerinde büyük etkide bulunmaktadır." (Yalom, 2018: 47). Ölümün en nihai kaygı olması, yaşamla olan iç içeliği Tarancı'nın şiirlerinin ana izleğini oluşturur. Nitekim *Otuz Beş Yaş* şiiri de bunlardan biridir.

Şair, bu şiirinde ölüm izleğinin evrenselliğine gönderme yapar. Ölüm, insanlığın ortak anksiyetesi haline gelir.

"Neylersin ölüm herkesin başında.
Uyudun uyanamadın olacak.
Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
Bir namazlık saltanatın olacak,
Taht misali o musalla taşında." (Tarancı, 2012: 227)

Bu dizelerde dile getirilen ölümün kaçınılmaz oluşu, zamanının bilinemeysi ve ölen kişinin hemen unutulacağı gerçeği ölümü daha da korkulu hale getirir. Birçok araştırmacı bu şiir üzerine düşüncelerini ortaya koyar. Bunlardan biri de kendine özgü üslubuyla şiir çözümleme tekniğini kullanan Mehmet Kaplan'dır. Kaplan; şiir hakkında şu yorumda bulunur: "Otuz Beş Yaş Şiiri'nde Cahit Sıtkı kendi kendisini konu olarak alıyor. İkinci parçada görüldüğü üzere, menfi bir narsisizm ile aynada uzun uzun kendisini seyrediyor, çehresinin zamanla nasıl bozulduğunu üzümlere görüyor, dünya ve dostları ile olan münasebetlerinin değiştiğini fark ederek, hafif fakat acı bir ironi ile hayatın faniliğini ve ölümü düşünüyor." (Kaplan, 2018: 117).

Halit Fahri'ye yazdığı *Talihsiz* şiirinde, ölüm olgusunu bir ıstırap olarak görür.

"Kundaksız uzatıldın iğneli beşiğine
Ve böylece Azrail
İstırapı mıhladı küçücük benliğine.
Ecelin kucığında erirken çocukluğun,
Âleme sırdı senin varlığın ve yokluğun." (Tarancı, 2012: 44)

İnsanın doğumuyla birlikte Azrail tarafından mıhlanan ölüm, çocuk yaşta başlayan bir korkuya dönüşür. Çocukluk, ecelin kucığında erimeyle başlar. Bu ifadeler, insanın yaşama katılmasıyla birlikte onu yok edecek unsurun da beraberinde hareket ettiğini gösterir.

Cahit Sıtkı, *Korkulu Köprü* şiirinde, beşikten mezara uzanan ömrünü korkulu köprüye benzetir.

"Beşikten başlayıp mezara uzanan,
Tenha ve korkulu bir köprüdür ömrüm.
(...)
"Haydi mezara koş" der gaipten bir ses.
Gönlümse fısıldar: "Boş kalamaz beşik."
Hep böyle tereddüt içinde ben bi-kes(kimsesiz),

Beyhude ararım bir kaçacak delik.” (Tarancı, 2012: 62)

Şair, doğumundan ölümüne kadar korkulu bir hayat yaşadığını, gaipten gelen seslerin onu mezara çağırdığını ifade eder. Şair, ölüm olgusunun kendisine yaşamı boyunca korku ve tereddüt bıraktığını ve bu durumdan kurtulmak için kaçacak bir yer arasa da boşuna olacağını, kaçınılmaz sondan kurtulmanın mümkün olmayacağını ifade eder.

Tarancı, *Ömrümde Sükût* şiirinde; ölümüyle birlikte hiç kimse tarafından umursanmayacağını “Semada yıldızlardan, yerde kurtlardan başka, Yaşayıp öldüğümü kimseler bilmeyecek!” (s. 67) dizeleriyle dile getirir. Ölümünden sadece nesnelere haberdar olacağını ifade eder. Bu durum, hem ölüm korkusunun hem de yaşarken bir iz bırakamama durumunun bir üzüntüsüdür. Cahit Sıtkı, sanatçı kimliği ile yazdığı şiirlerinde sürekli olarak faydasız bir yaşam sürmüş izlenimi verir, ancak şiiri ele alış tarzı ve şiirlerine bunu uygulaması Türk edebiyatı şairleri arasında önemli bir yer edinmesini sağlamıştır.

Şair, *Aynalar* şiirinde cansız bir nesne olan “ayna” metaforunu kullanarak yalnız zamanlarda ayna ile dertleştiğini, iç dünyasını ona açtığını, ölümünden sonra da kendisine sadece onların eşlik edeceğini ve hayallerini saklayacağını ifade eder. *Sarayımız* şiirinde, “beyaz mermer” metaforu ölümü çağrıştıran bir metafor olarak yorumlanabilir. Şair, bu şiirde sarayın içini güzel ve temiz bir yer olarak tanımlar. *Çöküyorum* şiirinde, iç dünyasının yansımaları kelimelere döker. Yaşadığı bunaltı, bohem ve huzursuzluktan içinde baharların solduğunu ve cinayetlerin işlendiğini söyler. Bu soyut cinayetler, şairin yaratıcı muhayyilesinde “Denize her gün körpe cesetler döküyorum” a (s. 54) dönüşür.

Cahit Sıtkı, *Aşk Şarkısı* şiirinde aşkı; ölüm gibi mukadder bir yol olarak tanımlar. İnsanoğlunun alın yazısında olan ölüm, aşkla ilişkilendirilir. Şair, birçok şiirinde ölüm olgusundan şikâyet eder, onu kötü veya olumsuz bir kavram olarak nitelendirir. Ancak bu şiirinde aşkla birlikte kullanır.

Şair, *Ölüm, Sinsi Ölüm* şiirinde kişileştirme, teşbih ve telmih sanatlarıyla ölümü vurgular. Tarancı, Divân şiirinin önemli metaforlarından “gül ve bülbül”ü, ölüm izleği üzerinden “açmayan gül”, “ötmeyen bülbül” betimlemesiyle verir. Şair,

“Ölüm, sinsi ölüm,
Ey açmayan gülüm,
Ötmeyen bülbülüm,
Ne çıkar gündüzün
Unutsam da yüzün,
Ne olsa ki bir gün
Er geç yapacağın
O amansız baskın,” (Tarancı, 2012: 99)

dizeleriyle ölümün kurnazca bir tavır sergilediğini, unutmaya çalışsa da er ya da geç onun “baskın” yapacağını söyler. Şair, ölümü, yaşamının odak noktasında sürekli olarak hissettiğini, ne yaparsa yapsın ölüm karşısında, “o amansız baskın” karşısında yenik düşeceğini ifade eder.

Ölmüştüm şiirinde, ölümün üstesinden gelemeyen, ona yenik düşen bir bireyin görüntüsü sunulur. Şair, gün ve saat ifadeleriyle “ecel”i vurgular.

“Günüm gelmiş, saatim çalmıştı nihayet.
Ölmüşüm, kabrinde unutulmuştu ceset;
Zulmette böcekler eczasını yiyordu.” (Tarancı, 2012: 105)

Şair, alıntılanan dizelerde ölüme baş eğen, onun büyüklüğünü kabullenip teslim olan biri olarak yansır. Yaşamaya değer gördüğü hayattan elini çeken şair, ecelinin gelmesiyle birlikte ölümün soğuk yüzünü görür ve kendini unutulmuş bir ceset olarak tanımlar.

Okşamaya Vakit Kalmadı şiirinde ölümün mekânı olan mezarın tanımını yapar.

“Ölenle beraber öldüm;
Bir buçuk metre boyunda,
Elli santim genişliğinde
Bir çukura gömüldüm.
Gerisini kabristandan dönenlere sor.” (Tarancı, 2012: 110).

Şair, mezarın nicelik özelliklerini ifade ederken basit bir çukur olarak nitelendirir, ancak bu basit çukurdan geri dönen yoktur. “Gerisini kabristandan dönenlere sor” (s. 110) ifadesi trajik ironiyi açıklar. Geri dönüşü olmayan ölüm, belli özellikleri olan bir mekânda yok olup gitmekten öte bir şey değildir.

Ben Ölecek Adam Değilim şiiri, ölüme bir başkaldırı manifestosu olarak nitelendirilebilir. Şair, ölümlle yüzleşmek istemez.

“Kapımı çalıp durma ölüm,
Açmam!
Ben ölecek adam değilim.” (Tarancı, 2012: 121)

Cahit Sıtkı, sürekli olarak aklına gelen, korktuğu ve kaçınmak istediği ölüme “Açmam!” diyerek bir karşı koyuş geliştirir. Kendine ölümü yakıştırmaz, kendini ölecek bir adam olarak görmez.

Şair, *Gün Eksilmesin Pencereden* şiirinde, ölümün kurtuluş anlamını yitirdiğini, bütün olumsuzluklara rağmen yaşamının değer olduğuna vurgu yapar. Kâinat içerisinde insanın doğan güneşe hükmü geçmez.

“Ne doğan güne hükmüm geçer,
Ne halden anlayan bulunur;
Ah aklımdan ölümüm geçer;
(...)
Her mihnet kabulüm, yeter ki
Gün eksilmesin pencereden!” (Tarancı, 2012: 149)

Şair, bütün üzüntüleri kabul eder, ancak penceresinden de günün/yaşamın eksilmemesini ister. Nitekim insanın varlık alanlarını güvence altına alan ev, pencere vasıtasıyla insanın dış dünya ile iletişim kurmasını sağlar. Şiirde geçen pencere ifadesi bütün dünya nimetlerine açılan, hayatın güzelliğini sunan bir metafor olarak değerlendirilebilir. Pencereye vuran ışık/gün hayatın her şeye rağmen devam ettiğinin göstergesidir.

Cahit Sıtkı, *Mezarlık* şiirinde; şehrin canlılığı karşısında mezarlığın suskunluğunu koruduğunu “Ve şehrin şenliğine karşılık, Susar servileriyle mezarlık.” (s. 154) dizeleriyle dile getirir. Şair, yaşamı bir şenlik olarak görür. İnsanların bu şenlik içinde iç dünyalarında besledikleri sevinçleri haykırırken mezarlıkların suskun kalması şairde tedirginlik yaratır. Bu suskunluk, aynadaki hazin perişanlığı hatırlatır.

Sanatkârın Ölümü şiirinde ölüm izleği, estetik bir boyut kazanır. Ölüm, bu şiirde insanın yaşadığı mekânlarda, mutluluk sağlayıcı unsurların aksine yoksunluk sunar. Günlerin geri gelmez oluşu, zamanın akıp giden acı gerçeğine bir set çekilemez oluşu, sürekli darlaşan, insanı bunalıma sürükleyen durumlar şu dizelerle dile getirilir:

“Gitti gelmez bahar yeli;
Şarkılar yarıda kaldı.
Bütün bahçeler kilitli;
Anahtar Tanrıda kaldı.

Geldi çattı en son ölmek.
Ne bir yemiş, ne bir çiçek;
Yanıyor güneşte petek;
Bütün bal arıda kaldı.” (Tarancı, 2012: 154)

İnsanın varoluşunu açılmayan hayat, tıpkı bir sanatkarın elinden çıkmış resim gibidir. Fakat bu durum insanın kaçınılmaz sonu olan ölümle birlikte son bulur. Yaşamın sanatkarı, şiirde ariya benzetilir. Arıların bal/petek yapma gizemi karmaşıktır, ancak bunun sonucu bal gibi bir yiyeceğin ortaya çıkmasına imkân sağlar. Aslında şiir, yaşarken ölme edimini vurgular. Bütün olumlu yönler yarıda kalırsa bal da arıda kalır.

Şaşırırım Kaldım şiiri, insanı sıkın/boğan durumların kişilik ve davranış üzerinden insanı çaresizliğe ve çevresini anlamlandıramamasına neden oluşunu imler. Gündüzlerin ve gecelerin kasvete dönüşmesi, zulümlerin ve hasretlerin baş göstermesi insanın attığı hayat adımlarını bir belirsizliğe sürükler. Bu belirsizlik, meçhul mekânları ölüm mekânlarına dönüştürür. Ümidin yitimi, ölüme giden süreci hızlandırır. Ölümü, kapısında kişneyen bir ata benzetir. Ölüm, her insanın kapısında bekleyen hazır bir at gibidir. Atın kişnemesi ölümün habercisi olarak nitelendirilebilir.

Cahit Sıtkı, *Ölüm 1* ve *Ölüm 2* şiirlerinde diğer şiirlerinde olduğu gibi ölüm olgusunun kaçınılmazlığını vurgular. Şair, gök kubbe altında sözünde durmayan mavi gökleri, ölümün günü kararttığını ifade eder. Hayatın bir gerçeği olan ölüm, geçmişe bir pişmanlık hissi uyandırırken geleceğe karşı da umutsuzluk hissi uyandırır. Yaşamın karmaşası içinde “var olmayı unutma” (Steiner, 2003: 75-83) durumuna gelen şair, tüm korkularına rağmen ümidi yine ölümden arar.

Şair, *Ölümden Sonra* şiirinde bunalım ve bohemli yaşamından kurtulmak için; “Öldük, ölümden bir şeyler umarak. Bir büyük boşlukta bozuldu büyü.” (s. 162) ifadelerini kullanır. Ölümden bir şeyler ummak, yaşamın karmaşasından ve içinden çıkıl(a)mayan durumlardan bir kaçış olarak yorumlanabilir. Yaşamayı, alıştığı bir şey olarak niteleyen şair, yalnızlık duygusu içerisinde ölümden medet umar bir hale gelir. Ancak ne ölüm ne de kaçış, şairin düşündüğü gibi bir kurtuluş sunmaz.

Cahit Sıtkı, *Bir Ölünün Ağzından* şiirinde; ölen ve mezardan konuşan bir birey izlenimi uyandırır. Şairin yaşadığı buhran ve bohem ölüm üzerinde sıkça düşünmesine neden olur. Şair, her şiirinde ölüme farklı bir pencereden bakar. Bu şiirinde ölümden sonraki yaşama bir gönderme yaptığı söylenebilir. Şair,

“Kabrime çiçek getirenlere gülerim;
Gafil kişilermiş şu insanlar vesselâm;
Bilmezler ki, bu kabirle yoktur alâkam;
Ben o çiçeklerdeyim, ben o çiçeklerim.” (Tarancı, 2012: 181)

dizeleriyle ölen kişinin mezarda yattığını düşünenlere karşın aslında ölenin ikinci bir hayata başladığını açılar. Ölümden sonraki hayata gönderme yapan şair, kendinin kabirde yatmadığını, yeni bir hayata başladığını, hatta mezarına getirilen “o çiçek” bile olabileceğini ifade eder.

Şair, *Ölüm Tehlikesi* şiirinde ölümün ansızın geliş şekline dikkat çeker. “Ben geliyorum demez ki ölüm” dizesiyle bunu açıklar.

“Hızla geç kalabalık caddeden;
Şoför milletine güven olmaz.
Çabucak sapıver sokağına;
Akşam karanlığı tekin değil.
Durma çal evinin kapısını,
Taş düşebilir komşu duvardan,
Ben geliyorum demez ki ölüm
Kaza belâ adım başınadır.
Kişi evde gerek akşamları;
Ölürse helâlleşerek ölür.” (Tarancı, 2012: 185)

Şiirin her dizesi ölüm korkusunu vurgular. Çünkü sürekli bir tedirginlik hali içerisinde olan birey/şair, karşı koy(a)madığı ölüm karşısında tedbirli hareket eder. Bulduğu mekânların güvensizliği, onu sürekli güvenli mekânlara iter. Güvensiz olarak nitelendirdiği mekânlar ona ölümü hatırlatır. Bu yüzden korku ve tedirginlik içerisinde hayat boyu çevreye şüpheyle bakar ve ölümün her an ensesinde olduğunu bilir. Şair, bu şiiriyle çelişkili bir dünya algısını romantik ironi üzerinden okura sunar. Romantik ironi üzerine çalışmalar yapan araştırmacıardan Oğuz Cebeci, romantik ironi hakkında şu nitelendirmelerde bulunarak Cahit Sıtkı'yı destekler nitelikte düşünceler ortaya atar. “Romantik ironi, öncelikle, içinde bulunduğumuz dünyanın çelişkilerle dolu bir yer olduğunu kabul etmektedir. İronistin yaptığı şey, bu çelişkileri tanımak, onları bir yandan “ironinin bünyesinde” barındırırken, bir taraftan da aşmaya çalışmaktır.” (Cebeci, 2016, s. 270). Tarancı da çelişkili bir dünyada yaşayan insanın anlam arayışı içerisinde olduğunu bilir ve bu durumu ölüm olgusu üzerinden mizahi bir söyleme dönüştürür.

Dalgin Ölü şiiri, ahiretten dünyaya seslenişi simgeleyen bir şiir olarak yorumlanabilir. İnsanın dar/küçük kabirleri yaşamın labirentleşen mekânları gibidir. Dar/kapalı mekânlar, insanı sıkın, açmaza sürükleyen ve tahakkümü altına alan mekânlardır.

“Dün güzel bir kadın geçti
Kabrimin yakınından.
Doya doya seyrettim

Gün hazinesi bacaklarını,
 Gecemi altüst eden.
 Söylesem inanmazsınız,
 Kalkıp verecek oldum.
 Düşürünce mendilini;
 Öldüğümü unutmuşum.” (Tarancı, 2012: 193)

Şairin ölüm korkusu, şiirlerinde ölümü hatırlatan ifadeler kullanmasına neden olur. Şiirde geçen mendil imgesi, tatmin edilmeyen duyguların sembolüdür. Geride kalan için bu mendil yaşan(a)mayan aşkların, kaybolan saadetlerin acıklı simgesidir.

Şair, *Akıbet* şiirinde geçen “Kismetimiz kalkmış” ifadesiyle dünya ile bağlarının koparılmışlığını simgeler. Bunu “bir gurbet yolculuğu” yani ölüm eksenli bir boyutta düşünerek ifade eder.

“Kismetimiz kalkmış diyerek buralardan,
 Bir gurbet yolculuğu niyetine,
 Eşe dosta veda edersin
 (..)
 Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur!
 Sen de avunursun,
 Bizde avunuruz.
 Ölüm bahsinde ümit insanlara mahsustur.” (Tarancı, 2012: 195)

Ölümün bir gurbet yolculuğu olarak düşünülmesi, ölümün; ölümden sonra ortaya çıkardığı etkileri “eşe dosta veda etme” ifadesiyle açıklanabilir. Ölüm-yaşam zıtlığı düşünüldüğünde ölümü düşünen birey ümitten yoksun olur.

Misafir Adam şiiri, bir farkındalığın şiiridir. Hayatı yaşamaya değer bir şey olarak gören/görmeye çalışan Cahit Sıtkı, insanın dünyada misafir konumunda olduğunu hatırlatır.

“Ötede ne var ne yok belli değil;
 Kimse bilmiyor nedir karşı kıyı.
 Gününün kadrini kıymetini bil;
 Bahını almadan salma arıyı.” (Tarancı, 2012: 214)

Misafir benzetmesi bu dünyadaki göçüşü, dolayısıyla sabit kal(a)mayı simgeler. Akıp giden zamanın karşı konulmazlığı karşısında, insanın dünyadan ders çıkarmasını, gününün kıymetini bilmesini ve arının/yaşamın bütün tadını almadan ölüme teslim olmamasını ifade eder.

Cahit Sıtkı, *Fâni Dünya* şiirinde, başlıktan da anlaşıldığı üzere yaşamın geçiciliğini vurgular. Dünyanın geçiciliği, güzel olan nimetlerin ve yaşamın bir gün biteceği “fani dünya” ifadesiyle vurgulanır. Yaşanılan dünyada insanın sahip olduğu maddî veya manevî güzellikler, şu dizelerle sunulur:

“Her mevsimiyle insanı ayrı ayrı saran,
 Bunca güzelliği nasıl koyup gideceğiz;
 Yaman çalacak o çalması saat yaman,

Geçmiş ola bir kez yumuldu mu gözlerimiz.” (Tarancı, 2012: 240)

Ölüm korkusu her canlıyı çevreler. Yaman vakitler, tıpkı kıyamet sahneleri gibidir. İnsanın kendisine döndüğü, kendiliğini ve kimliğini bulduğu aşamalar kıyamet sahnesini açılar. İnsanoğlu, zaman içerisinde sahip olunan olumlu ya da olumsuz her türlü nimetlerin bir gün son bulacağı gerçeğini bilse de buna rağmen mevsimlerin, güzelliklerin, nimetlerin tadını çıkarmaya devam eder. İnsan, hayata karşı sonuna kadar tutunma arzusu içerisinde.

Perişan Sofra şiiri de diğer şiirler gibi ölümün soğuk tarafını açılar. Şair, şu dizelerle ölümün hem bireyde hem de çevresinde bıraktığı tahribatı simgeler.

“Öldü; ne rüzgârlar girdi içeri,
Ne bir kuş havalandı pencereden.
Öldü; kimse görmedi melekleri;
Sorma nasıl habersiz gitti giden.
Bir uzun sefere çıktı, diyorlar;
Gemiye gören var mı? Hani deniz?” (Tarancı, 2012: 151)

Ölümün kendisini hissettirmesi bireyin dünyasını hiçsizleştirir/anlamsızlaştırır. Rüzgârların içeri gir(e)memesi, pencereden kuşun havalanmaması ölümün gerçekleştiğini simgeler. Şiirde geçen gemi imgesi tıpkı Yahya Kemal Beyatlı'nın “meçhule giden gemi” söyleminde anlatmak istediği anlamla bir benzerlik söz konusudur. Deniz ve gemi simgeleri kimi zaman kavuşmayı açılmasa da kimi zaman ayrılığı, sonsuzluğu ve dönüşsüzlüğü simgeler. Şair bu şiirde ölümün sonsuz bir yolculuk olduğunu gemi imgesi ile açıklar.

Bir de Baktım ki Ölmüşüm şiiri, yaşarken ölmüş bir insan tipolojisinin yankıdır.

“Bir de bakmışım ki ölmüşüm
Dünya sönmüş başucumda
Bir türlü gözümden gitmez
Ne gurbetlere düşmüşüm!” (Tarancı, 2012: 174)

Şair, söz konusu şiirinde kendilik değerlerini ve kökten gerçekliklerini sorgularken sürekli olarak ölümden, dünyanın geçiciliğinden ve kendisinin unutulacağından yakınır. Duygu yitimi sonrası öldüğünü anlayan şair, dünyanın başucunda sönmelerini, “gözümden gitmez” ifadesiyle vurgular. Ölüm, bir insan için en trajik bahtsızlıklardan biridir. Bu nedenle ölüm bir anlamda gurbete düşmedir. Bu yüzden gurbetlik, özlemin yanında maddî dünyadan uzaklaşma olarak da değerlendirilir.

Şairin *Davet* şiiri, öte/diğer dünyadan gelen çağrıdır. Bu şiirde dünya ve ahiret rüya motifi ile birleştirilir. İnsanın bilinçaltı ürünü olan bu rüyalar “Boşver diyordu uykumda ölümler” ifadesiyle anlam kazanır.

“Gel diyordu uykumda ölümler gel;
Ne hayal ettinse kavuşmak mümkün.
Suyun, ateşin ötesinde sütün
Bir şey var ki, hayattan daha güzel!” (Tarancı, 2012: 218)

Cahit Sıtkı, ölüm izlekli şiirlerinde daha çok ölümün korkunç yönüne dikkat çeker. Bu şiirinde ölümün yaşanılan hayattan daha güzel bir şey olduğunu ifade eder. Ölüm, vaatlerde bulunur. “Ne hayal ettinse kavuşmak mümkün” ifadesi ölümün klasik görünüşünden ziyade bu fanî dünyada yaşanan her şeyin kötü olduğunu, asıl güzel bir hayatın orada yaşandığını açıklamak için bir davet gönderir.

Kim Kime Dum Duma şiiri, başlıktan da anlaşılacağı üzere bir yalnızlık görüntüsü çizer. İnsanların birbirine olan uzaklığı, araya örülen duvarlar maddî ve manevî hayatın yalnızlık ve yabancılaşmaya itmesi, insanlar arasında bir umursamazlığı da doğurur. Cahit Sıtkı, bu umursamazlığı “Âlemde ha ölmüşsün ha kalmışsın, Kim kime dum duma” dizeleriyle ölüm olgusu üzerinden vurgular. Şair, ölüme mizahi söylem üzerinden yaklaşır. Bilinen bir gerçeklik şiir dilinin kıvraklığı sayesinde acı bir mizahla verilir.

Şair, *Hacı Bayram Camii* şiiriyle bir mekân farkındalığı oluşturur. Osmanlı döneminde yapılmış camilerden biri olan Hacı Bayram (Veli) Camii, toplumun ibadet mekânı olması nedeniyle derin duyguların da ortaya çıkmasını sağlar. Cahit Sıtkı, bu gibi mekânlara yolu düşmeyen insanların bir farkındalık kazanamadığı, insanların kiminin şah, kiminin garip derviş, kiminin de musalla taşında yatan cenaze olabileceğini ifade eder. Mekân-insan farkındalığından hareketle camii mekânı üzerinden “Bir gün öleceğini aklında tut” uyarısı yapar.

Cahit Sıtkı, *Bayram Yemeği* şiiriyle aile içindeki konumunu yine ölüm olgusuyla ifade eder. Aile içindeki konumunu “özlenen fert” duygusuyla okura sunmak isteyen şair;

“Keşke gelseydi bu bayram diyecekler
Ve birdenbire yürekler
Aynı acıyla yanıp
Hepsinin gözleri yaşaracak
Öldüğümü hatırlayarak” (Tarancı, 2012: 238)

dizeleriyle nihai son olan ölümün iç dünyasındaki yerine dikkat çeker.

Yalnızlık Macerası şiiri, yalnızlığın şiiridir. Şair, “Öyle yalnızdım ki hayatımda, Kimi gün öldüm kimi gün ilâh oldum” (239) dizeleriyle yalnızlık ve ölümün biraradalığına dikkat çeker. Şair, “Hangi kapıyı çalsan kimseler yok” ifadesiyle ölüm gibi soğuk bir sessizliği “yaşadığı an” içerisinde de hissettiğini şiirin tamamına yayarak açıklar. *Yalnızlığa Dair* ve *Yalnızlığımız* şiirleri de benzer bir bakış açısıyla yazılmıştır. “Yalnızlık nedir göreceksin öldüğün zaman” (s. 224) ifadesiyle ölüm ve yalnızlığın biraradalığı dikkati çeker. Şair, için ölüm bir yalnızlıktır ve bu yalnızlık onda unutulma korkusu uyandırır.

Benimsin şiiri, bir aidiyetliğin şiiridir. Her canlıyı, her olguyu bir güçlü metaforun aidiyetine bırakır;

“Gündüz keleklerin
Gece yıldızlarındır
Ölümler böceklerin,
Azap günahkârındır.
Sen de benimsin benim.” (Tarancı, 2012: 51)

Kabir ve böcek ifadelerini sık sık şiirlerinde kullanan şairin, bu şiirde de ölümleri böceklerin kuşatacağını

söyler.

Ölümden Beter şiiri, Allah ile bir hesaplaşmanın şiiri olarak yorumlanabilir. Dünya, saadet, insan, Rabb, ölüm gibi sözcükler, şairin iç dünyasındaki sorgulamalarla “yaşanılan an”da hissedilir. “Bu mudur bana Rabbim, bu mudur bana mev’ut?” (s. 57) dizesiyle sitemli bir ruh durumunun olduğunu, bir sesin ona “halin ölümden beter” dediğini duyumsar.

Şairin *Obsession* şiiri, ölüm olgusunun korku ve saplantı halinde ele alındığı bir şiirdir. Şair bu şiirinde ölüme seslenir;

“Ey her gün gölgesini omzumda duyduğum el,
-Gölgesi kendisinden bin kere beter ölüm-
Her gece karanlıkta karşıma çıkan heykel,
Herkes gibi bana da bir gün mukadder ölüm.” (Tarancı, 2012: 98)

Şair, ölümün gölgesini omzunda hisseder. Bu korku onu sürekli ölümlle yüzleştirir. Gece heykel olarak karşısına çıkan ölüm, her an onunla beraberdir.

Cahit Sıtkı, *Beni Kısanan Ölümler* şiirinde kabirde yatanların kendisini kıskandığını dile getirir. Bu anlamda şiirin başlığı bir açar ifade konumundadır. Ölüm karşısındaki çaresizliğini;

“Gün benim olmuş ne çıkar,
Ne çıkar kısanan ölümler,
Benim’çin açsa da güller;
Bana da bir gün ölmek var.” (Tarancı, 2012: 96)

dizeleriyle ifade eder. Şair, ölümün farkındadır ve çevresinde gerçekleşen her durumun ölüm karşısında yok hükmünde olduğu bilincindedir.

Şair, *Geçerken* şiiriyle ölüm olgusunu ilk kez kendi dışında bir insanla bağdaştırır. Caddeden geçen bir cenazenin mahalle mekânını derin ve soğuk bir sessizliğe sürüklediğini söyler. Cahit Sıtkı, *Son Gece, Etraf Konuşurlarken, Bir Yemiş Olacak, Bu Sabah Hava Berrak, Uyku ve Kuyu* şiirlerinde ölümlle ilintili çağrışımlara sıklıkla değinir. Mezar, mezarlık, mezar taşı, mezar eşme, ölüm ve dirilmek, mahşer, ölümlle gelen sonsuz yalnızlık gibi unsurların dize aralarına yerleştirilmesi doğrudan ölümlü simgeleyen unsurlardır.

Her Gece mi Bu Uykusuzluk şiirinde, iç dünyasında yaşadığı huzursuzluğu yok etmek için bir kaçış yolu arar. Saatin tıkırtısından yatağın cehenneme dönüşmesine kadar birçok şeyden kurtulmanın yolunu yine ölümlde bulur. Şair, “Derhal gelebilirsin ölüm; Kapı açıktır, lamba sönlük.” (s. 109) dizeleriyle hem ölümlü evine davet eder hem de ölmek için uygun bir zaman olduğunu belirtir.

Ölmek İstemeyen Adam şiiri, bir önceki şiirle tezathık oluşturduğu söylenebilir. Şair, ölüm olgusundan bahsederken bazen bir kurtuluş düşüncesiyle ona yaklaşır bazen de ölümün kendisinden uzak olmasını ister. *Ölü* şiirinde bir ölü canlandırması yapar. Şair, ölümlü; boylu boyunca uzanan, yağmurdan, rüzgârdan haberi olmayan ve bir ağaç kütüğünden farksız biri olarak kişileştirir.

Şair, *Elveda* şiirinde yaşanan güzel günlere ölüm izleği etrafında veda etmektedir. Ona göre; denizin her bir dalgası bile ölüm tehdidi oluşturur. Sisten dolayı önünü göremeyen şair, ölüm gününün kendisine

yakın mı uzak mı olduğunu sorgular. *Kur'a* şiiri insanı merkeze alan bir şiir olarak yorumlanabilir. “İnsan çektim kur’ayı, Olmazlara meylim var” (s. 119) diyen şair “yaşanan an”dan memnun olmadığını, kur’ayı insan olarak çekmekten yana bir üzüntü duyduğunu belirtir.

Kuşlar şiiri, şairin dünyasında yardımcı bir figüre dönüşen kuşlara anlam yüklendiği görülür. Kuşların gelip pencereye konması, kanat sesleri, kuşların müjdecisi olmaları, tüylerinin rengi, hangi iklimden geldikleri gibi ifadeler, yüklenen anlamları açımlayan unsurlardır. Şair, “Öleceğim günü kuşlar bilir” (s. 173) diyerek iç dünyasında kuşlarla kurduğu görünmez bağın tezahürünü açıklar.

Şair, *İnsanoğlu* şiiriyle ilk insanlığa yani Âdem’le Havva’ya kadar giderek Âdem ve Havva hikâyesine bir gönderme yapar. “Yasak elma”, “Tufan yağmuru”, “Nuh’un salı” gibi ifadeler bunu açımalar niteliktedir. “Ölmek varsa günün birinde gayri” (s. 176) dizesiyle bir kabulleniş düşüncesi içerisinde olduğunu vurgular. *Bugün Hava Güzel* şiiri, ilk bakışta mutlu bir ruh durumuyla yazılmış bir şiir olarak değerlendirilebilir. Ancak şiirin son satırlarına bakıldığında “Şayet ölürsem” dizesi ölümün mutlu bir “an”da bile aklının bir köşesinde onu endişeye sürüklediği görülür. *Yalan* şiiri, ölümden söz ettiği bir diğer şiirdir. Şiirin ilk dizesi “mezarlık” son dizesi “ölüm” kelimesi ile biter. Sevgiliye seslenen şair, dönemin ünlü evlendirme memuru Ubeydullah Efendi’nin daha ölmemiş olabileceğini ifade ederek dolaylı olarak da yine ölümden söz ettiği açıkça görülür.

Cahit Sıtkı, birçok şiirinde doğrudan ölüm olgusunu kullansa da bazı şiirlerinde ölümlü ilintili ifadeler kullanır. *Bugün Cuma* şiiri, bu şiirlerden biridir. “Sahiden bir öbür dünya varsa eğer” (s. 188) dizesiyle öbür dünya/ahiret/ölüm izleğini başka kavramlarla kullanır. *Paydos* şiiri, yalnızca bir işin bitimini ifade eden kavram olarak kullanılmaz. Ayrıca da yaşanan bir ömre artık “paydos” denilerek yine biten bir şeyin sonuna işaret edilir. Ölüm, şairin her an aklındadır. “Gün gelince biz değil miyiz ölen?, Cenazemiz yerde kalmasın dostlar!” (s. 191) diyerek hem ölümün hem sonrasında endişesini taşır. Ortada kalmaktan, unutulmaktan ve değersizleşmekten korkan bir insan endişesi, şairin hemen her şiirinde görülür.

Şair, *Ben Aşk Adamıyım* şiirinde öldükten sonra beklenti/muhtaçlık içerisinde olmayacağını ifade eder. Ağlayanın olması ya da olmaması, Yasin okuyanın olması veya olmaması ve menekşe getireninin olması veya olmaması onda bir “tasa” oluşturmaz. Şair, bu şiirinde tabutu bir gemiye benzeter. Ölüm gerçeğinin farkındadır, ancak “Sevmeye geldim insanları, Gönülümle, elimle, kafamla sevmeye; Hesapsız, karşılıksız” (s. 194) diyerek “yaşadığı an”dan mutlu olan bir insan görüntüsü çizer. *Su Sesi* şiiri, ölüm izlekli şiirler arasında değerlendirilebilir. Şair, suyun/yaşamın sesini “öyle güzel” bulur ki öldükten sonra bile duymak istediğini ifade eder. Şair, *Kitadan Mektup* şiirinde de yine ölümlü ilgili bakış açısını okura aktarır. Ölümü kendisinden uzak tutan şair, ölmeyi bir türlü kendisine yakıştır(a)maz. Şair, “Elbette inanmamışsındır, Öldü diye duyduysa beni,” (s. 124) dizeleriyle ölümü çevresindeki kişilerin de düşüncelerinden uzakta tutmaya çalışır.

Hareket şiiri, Cahit Sıtkı’nın ölüme karşı mesafeli bir duruş sergilediği şiirlerinden biridir. “Mezarlıkta işim olamaz” (s. 199) diyerek ölümlü arasında bir duvar örer. *İnsan Hıçkırıkları ve Hepimize Dair* şiirlerinde insanı merkeze alarak çevresinde gerçekleşen her şeyin sükûneti ölüm/kabir ifadeleriyle yer bulur. Her şeyin batınca huzur içinde olduğunu, yerdeki kabrin de buna örnek teşkil edebileceğini vurgular. Şair, “Her kuş yanar az çok ölen yavrusuna” (s. 201) dizesiyle ölümü, insan dışındaki varlıklar için de kullanır. Şair için ölüm; her canlının son evresini ifade eden evrensel bir kavramın adı haline gelmiştir. Şair, *Tereke* başlıklı şiirinde ölüm izleğini ilk olarak şiirin başlığına yerleştirir. Tereke, ölen bir kişiden kalan şeyleri ifade eder. Şair, ölmenin bir anlam ifade etmediğini, asıl önemli şeyin geride

kalan eşyalar olduğunu vurgular.

Hizmetçi Kız ve Aşk Masalı şiirleri, karşı cinse olan sevginin/aşkın öne çıktığı şiirlerdir. Şair, karşısında gördüğü kişiye karşı olan sevgisini, onun kendi iç dünyasındaki değerini/yerini/beğenisini dile getirirken her iki şiirde de “Ölüyorum senin için” (s. 142) ifadesini kullanır. Sevgi gibi yüce bir değeri nitelerken dahi şairin ölüm kavramını kullandığı görülür. Bu şiirlerde kullanmış olduğu ölüm kavramıyla diğer şiirlerinde kullandığı ölüm kavramının dizeler içindeki yorum değeri aynı olmasa da kelimenin hemen her şiir içerisinde kullanılması dikkate değerdir. *Desem ki* şiiri de, konusu bakımından sevgiliye duyulan sevgi/aşk/özlem/bağlılık gibi ifadeleri önceler. Sevgilinin şairin sesini fark edememe durumunda ölmüş olabileceğini ifade ederken sevgilinin bundan dolayı üzülmemesi gerektiğini vurgular. Şairin böylesi acı bir durumda bile “Kabirde böceklerle ezberletirim güzelliğini” (s. 170) diyerek “mahşer günü” ortalığa düşüp sevgiliyi arayacağını söyleyerek aşk imgesiyle varoluşunu tamamlar. Konusu itibarıyla aşk/sevgi/sevgiliyi ele alan şiirlerden bir diğeri *Kara Sevda* şiiridir. Şair, sevdiğinden ayrı kalmayı “Ayrılık ölümün diğeri ismidir.” (s. 223) dizesiyle açıklar. Aşk kavramının Cahit Sıtkı üzerinde bıraktığı etki ve bunu ifade ediş biçimine bakıldığında bu kavramın onun varoluşunu tamamlayan bir olgu olduğu görülür. *Akrostiş* şiiri buna verilecek en önemli örneklerden biridir. Bu şiirde “Vedia” ismini kodlar ve

“Var olan bir sen, bir ben, bir de bu bahar.

Elden ne gelir ki? Güzelsin, gençliğin var.

Dünyada aşkımız ölüm gibi mukadder.

İnan ki bir daha geri gelmez bu günler.

Âlemde bir andır bize dost esen rüzgâr.” (Tarancı, 2012: 261)

dizeleriyle yaşamın geçici oluşu, yaşanılan andan ibaret olan varlığın aşk duygusuyla bir anlam kazanabileceğini vurgular. Aşkın ölüm gibi mukadder bir şey olduğunu söyler.

Cahit Sıtkı'nın şiirleri arasında en fazla okunan/bilinen şiirlerinden biri de *Memleket İsterim* şiiridir. İç dünyasındaki “memleket” kavramını şiir yeteneğiyle dile getiren şair, okurun zihninde olması gereken bir memleket imgesi şekillendirmeye çalışır. Cahit Sıtkı, göğün mavi, dalın yeşil, tarlanın sarı, kuşların diyarı, başta derdin gönülde hasretin olmadığı, zengin fakir, sen ben farkının olmadığı ve gönülden bir sevginin olduğu bir memleket mekânı arzularken tek şikâyetin ölümden olabileceğini söylemesi yine ölüm karşısındaki endişesinin boyutunu açıklar. *Güvenlik* şiiri, ölüm endişesini dile getiren bir diğeri şiiridir. Ölümü sürekli olarak kendinden uzak tutmaya çalışan şair, bunu “Ölüm düşüncesi benden ırak” (s. 260) ifadesiyle yineler ve ölüm dışında iç dünyasından güzel şeylerin geçmesini diler. *Bir Ölünün Rüyası* şiirinde yılları aşan, eski bahardan uzanan bir sesin şairin iç dünyasındaki yankısı dile getirilir. Şiir, doğrudan ölüm izleği etrafında yorumlamaya müsait olmasa da açar ifadenin şiirin başlığında “ölü/m” kelimesi ile vurgulandığı görülür.

Cahit Sıtkı'nın şiir anlayışına bakıldığında bireysel konulu şiirlerinin yoğunlukta olduğu görülür. Ancak bazı şiirlerinin toplumun genelinde uyandırdığı etkilere bakıldığında kolektif bir söylemin olduğu açıktır. Kolektif bir söylem açısından değerlendirilebilecek şiirleri; *Atatürk*, *Atatürk'ü Düşünürken*, *On Kasım*, *Mehmetçik*, *Meçhul Asker* şiirleridir. Cahit Sıtkı, *Atatürk*, *Atatürk'ü Düşünürken* ve *On Kasım* şiirlerinde Mustafa Kemal Atatürk'ün içinde yaşamış olduğu ülke için verdiği mücadelelerin birer destansı öyküsünü sunmaya çalışır. Atatürk'ün özellikle İstiklâl Harbi ve sonraki süreçte verdiği mücadele, küllerinden doğan bir devletin kurucusunun “ölümle” nitelendirilmesinden şair üzüntü duyar. “Atatürk'üm ben ölecek adam değildim der” (s. 146) ifadesi bunu açıklar niteliktedir. Şair,

Atatürk'ün ölümünden sonra sonbaharın bile farklılaştığını “Gel gör ki Atatürk'ün ölümünden bu yana, Sonbahar dahi bir tuhaf bir başka geliyor” (s. 240) dizeleriyle söyler. On Kasım, Türk toplumu için millî ve manevî değeri yüksek bir önderin ölüm tarihini simgeler. Şair, On Kasım tarihine ilişkin düşüncelerini şu dizelerle ifade eder:

“Yıl otuz sekiz on Kasım Perşembe
Hatırdan çıkmayacak bir sonbahar
Sarsılıyor İstanbul yedi tepe
Yaman esmiş Dolmabahçe'de rüzgâr

Gerçek olamaz olsa olsa bir düş
Dokuzu beş gece Atatürk ölmüş
Böyle toptan bir yas nerde görülmüş
Beraber ağlıyoruz kurtlar kuşlar

Bu memlekete en çok hizmet eden
Bu aşk ile dağlara gücü yeten
On sekiz milyonun omzunda giden
Atam Ankara sırtlarında yatar.” (Tarancı, 2012: 240)

Şair, Atatürk'ün ölümüyle beraber hem toplumun hem de kendisinin iç dünyasındaki izlenimlerini dile getirirken onun yüceliğini de vurgular. *Mehmetçik* ve *Meçhul Asker* şiirleri de toplumsal konulu şiirler arasında değerlendirilebilir. Türk askerinin geçmişten günümüze kadar vermiş olduğu mücadele, vatan uğruna canını feda etme gibi durumlar bu şiirlerde dile getirilir. Kemiklerle dolu tarlalar, Çanakkale, Sakarya ve Dumlupınar savaşlarının bıraktığı izlerin toplumun hafızasında yer ettiği, bu şiirlerle tekrar dile getirilir. Şair, “Mehmetçik ölür meçhul asker olur” (s. 235) ifadesiyle de Türk askerinin isimsiz bir kahramana dönüşme durumundan bahseder.

Cahit Sıtkı, hayatında yer etmiş kişilere ithaf ettiği şiirler de yazar. Bunların başında *Nedime Dair*, *Sadri Ertem'i Düşünürken* ve *Teselli Tarafı* şiirleri gelir. Şair, *Nedime Dair* şiirinde Klasik Türk Edebiyatının önemli şairlerinden Nedim'e seslenir. Lale Devri'yle bütünleşmiş Nedim'in döneminden kesitler sunan Cahit Sıtkı, “Koltuğumda Nedim divanı” (s. 206) dizesiyle şiir anlayışının oluşumunda şair Nedim'in de etkisi olduğunu vurgular. Şair, dilde lezzet bırakan mısraları olduğunu ifade ettiği Nedim'e “mezarının” nerede olduğu söylenmiyor diye serzenişte bulunur. Şair, *Sadri Ertem'i Düşünürken* şiirinde “İnanmıyorum öldüğüne” (s. 134) diyerek Sadri Ertem'in ölümünün ardından şaşkınlığını dile getirir. Cahit Sıtkı, Sadri Ertem'in her zaman seyahat ettiğini, sofrasını şenlendirdiğini, birçok fıkra anlattığını, sözünde duran bir insan olduğundan bahseder. Şair, Sadri Ertem hakkında görüşünü bildirirken bu sefer ki seyahatinden dönmediğini ifade eder. Bu seyahat, ahirete olan seyahattir. Cahit Sıtkı, öldüğüne bir türlü inanmadığı yazarın seyahatten dönmemesi kabahatini yollara yükler. *Teselli Tarafı* şiiri, yazar Kemal Uluser'in ruhuna ithaf edilmiş bir şiirdir. “Bir parça metin olmak yeter” (s. 212) diyen şair, ölüm kavramı etrafında çaresizliğini dile getirir. Cahit Sıtkı, yazara seslenerek mektup yollama vaadinde bulunup geride kalanları avutacağını söyler. “Ölüm bahsinde ümit insanlara mahsustur” ifadesiyle yazarın geride kalanlara, çıktığı “gurbet yolculuğu”ndan haber yollayacağını bu nedenle ümit içinde beklemelerini söyler. Şair, *Kerbela* şiiriyle Hz. Hüseyin'in şehit edilme olayına gönderme yapar. Bu şiirinde de ölümün bir haz(!) uyandıracığını vurgular.

Yukarıda incelenen şiirlere genel olarak bakıldığında Cahit Sıtkı'nın doğrudan ya da dolaylı olarak "ölüm" olgusunu dile getirdiği görülür. Şairin şiirlerinde ölümün bu kadar sık kullanılmasının nedeni; ölüm korkusu, endişe ve yarınısızlığıdır. Şair, kaçınılmaz sonun farkındadır ve bazen kaçış bazen korku bazen de kurtuluş olarak gördüğü ölümü bütün şiirlerinin merkezine yerleştirir.

Sonuç

Sanata ve sanatçıya görevler yükleyen Cahit Sıtkı; özünden kopmayan, farkındalık sahibi olan ve kökten gerçekliğini bilen sanatçıların, sanat ve estetik anlayışlarının niteliğinin saygıdeğer olacağını vurgulamaktadır. Cahit Sıtkı'ya göre, sanatçı, bireye ve topluma hizmet ederek sanatını ortaya koymalıdır. Şairin sanat, estetik ve şiir anlayışı kendi yaratıcı muhayyilesinde şekillenerek şiirlerine yansımıştır. Tarancı, şiirlerinde birçok konuya temas ederek yaşamın özünü duru Türkçesiyle satır aralarına işlemiştir. İçine kapalı, çekingen ve hassas bir mizacı olan Cahit Sıtkı, bu karakteristik özelliklerini şiirlerine yansıtmaktadır. Şairin karakteristik özellikleri şiirlerinde belli izleklerin öne çıkmasına neden olmuştur.

Çalışmada Asım Bezirci'nin derlemiş olduğu Cahit Sıtkı'nın *Otuz Beş Yaş* (Bütün Şiirleri) kitabından alınan 80 şiir ölüm izleği etrafında değerlendirilmiştir. Şair, bu şiirlerinde ölümü doğrudan ve dolaylı yoldan satır aralarına işleyerek kaçınılmaz sonun iç dünyasında bıraktığı tahribatı ortaya koymuştur. Tarancı, nihai son olan ölüm olgusuna yeni anlamlar yükleyerek simge, sembol ve metafor yoluyla kendine özgü söylemlerini ortaya koymuştur. İncelenen şiirlere bakıldığında şairin hayatı yaşamaya değer gördüğü ancak ölümü de her an yanında hissettiği görülmektedir. Şair, ölümün kaçınılmaz bir son olduğunu bilmesine rağmen yine de ölümü kendine yakıştıramamış ve bunu mizahi söyleme dönüştürerek şiirlerinde işlemiştir.

Kaynakça

- Burcu, E., & Akalın, E. (2008). Ölüm olgusu üzerine sosyolojik tartışmalar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*. (8) 29-54.
- Cebeci, O. (2016). *Komik Edebi Türler*, İstanbul: İthaki Yayınları
- Çolak, V. (2009). *Dikkat! Şiir...*, Ankara: Hayal Yayınevi.
- Enginün, İ. (2019). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Fischer, E. (2017). *Sanatın Gerekliği*, (Çev. Cevat Çapan), İstanbul: Sözcükler Yayınevi.
- Gasset, J. O. (2012). *Sanatın İnsansızlaştırılması ve Roman Üstüne Düşünceler*, (Çev. Neyyire Gül Işık), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kaplan, M. (2018). *Şiir Tahlilleri 2*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Korkmaz, R. (2012). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Korkmaz, R. (2014). *İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı*, İstanbul: Akçağ Yayınları.
- Kuşlu, N. (1949). Cahit Sıtkı Tarancı ile şiir ve şair hakkında bir konuşma. *Kaynak*, (14), 49.
- Lenoir, B. (2002). *Sanat Yapıtı*, (Çev. Aykut Derman), İstanbul: Yapı Kredi Yayınevi.
- Mengüşoğlu, T. (2015), *İnsan Felsefesi*, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Özünlü, Ü. (2001). *Edebiyatta Dil Kullanımları*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Steiner, G. (2003). *Heidegger*, (Çev. Süleyman Sahra), Ankara: Hece Yayınları.
- Tarancı, C. S. (1989). *Evime ve Nihal'e Mektuplar*, (Haz. İnci Enginün), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tarancı, C. S. (2007). *Ziya'ya Mektuplar*, İstanbul: Can Yayınları.
- Tarancı, C. S. (2012). *Otuz Beş Yaş Bütün Şiirleri*, (Der. Asım Bezirci), İstanbul: Can Yayınları.
- Yalom, I. D. (2018). *Varoluşçu Psikoterapi*, (Çev. Zeliha Babayiğit), İstanbul: Pegasus Yayınları.